

3. Қазақ спортының саңлақтары. (Октябрь Жарылғанов, Әбдісәлан Нұрмаханов, Бекзат Сатарханов туралы естеліктер). Кітапты құрастырған, Жарлықасын Нұсқабайұлы. Алматы: Білім, 2007 ж.
4. Нұрмұханов Ә. Бокс мектебі Алматы: Білім, 2006 ж.
5. Төтенәй Б. Дене тәрбиесі. Астана: Фолиант, 2008 ж.
6. Чудинов В.А. Физическая подготовка начинающего боксера. М.: Физкультура и спорт, 2006 г.

ӘОЖ 37.012.7

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ БАҒЫТЫНДАҒЫ САУАТТЫЛЫҒЫ

Қара Ә.Б.

(п.ғ.м., Б. Алтынсарин атындағы Арқалық мемлекеттік педагогикалық
институтының аға оқытушы)

Аңдатпа

Бұл мақаланың мазмұнында «функционалдық сауаттылық», «дүниетаным» ұғымдары қарастырылды. Жаратылыстанулық білім, білік, дағды қалыптастыруда дүниетану пәнінің маңызы айқындалды. Қазіргі заманғы ғылыми білімнің, мәдениеттің әр түрлі салаларынан хабардар ету негізінде дүниені танып білу әдістерімен оқушыны қаруландыру арқылы оның ортамен сауатты қарым – қатынасын жан – жақты дамытып, тәрбиелеудегі дүниетану пәнінің мүмкіндіктері анықталды.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, жаратылыстану ғылымдарындағы сауаттылық, дүниетаным, таным, дүниетану, табиғат, эстетикалық тәрбие.

Аннотация

В данной статье рассмотрены содержания понятий «мировоззрения», «функциональная грамотность». Выяснены значения дисциплины «Познание мира» в формировании знаний, умений и навыков естествознания через современные научные знания. Всестороннее развитие отношения грамотности через вооружение учащихся на основе распознавания методов в информировании разных областей культуры.

Ключевые слова: функциональная грамотность, грамотность в науке естествознание, мировоззрение, познание, познание мира, природа, эстетическое воспитание.

Annotation

This article discusses the content of the concepts: «philosophy», «functional literacy». The discipline «knowledge of the world» develops skills and habits in the formation of students knowledge. Modern scientific knowledge and to develop a comprehensive literacy among its attitude adopted by pupils on the basis of recognition practices in the different areas of information culture, identify opportunities discipline knowledge of the world in education.

Key words: functional literacy, natural science literacy in science, philosophy, knowledge, knowledge of the world, nature, aesthetic education.

Кіріспе

Қазіргі таңдағы еліміздегі өзгерістер, тұрақты дамудың жаңа стратегиялық бағыттары және қоғамның ашықтығы, оның жедел акпараттануы, қарқындылығы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Жолдауында «Бесекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана

жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғаны қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай – ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды» деп атап көрсеткен болатын [1].

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында анықталған, басты мақсаттардың бірі – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгеретін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алуға қажеттілігін қанағаттандыру болып табылады [2].

Жалпы, сауаттылық адамның білімділігіне қатысты ұғым екені белгілі. Дегенмен, қоғамның дамуына байланысты сауаттылық ұғымының мәні тарихи тұрғыдан өзгергенін, тұлғаға қойылатын талаптарда оқу, жазу, санай білу қабілеттерінен гөрі белгілі бір қоғамда өмір сүруге қажетті білім мен біліктердің жиынтығын игеру, яғни функционалдық сауаттылыққа жету деген сипатта ұғынылады. Қазіргі әлемдегі, еліміздегі өріс алып отырған түрлі бағыттағы дамулардың әсерінен қоғамның адамға қоятын талаптарының өзгеруі нәтижесінде функционалдық сауаттылық ұғымы кең тарала бастады.

Функционалдық сауаттылық – тұлғаның пәндік білім, білік, дағдыларын әлеуметтік – қоғамдық ортада кез келген жағдаятқа сәйкес еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі.

Бүгінгі таңда функционалдық сауаттылық ұғымы білім кеңістігіндегі білімді құзыреттілікке бағыттау парадигмасына байланысты туындап отыр. Қазіргідей пәндік білімге ғана негізделіп отырған оқу үдерісінде баланың жалпы дүниетанымының қалыптасуы, өміртанымдық дағдыларының жетілдірілуі, білімнің күтілетін нәтижеге бағытталуы қоғамдық – гуманитарлық пәндердің жаңарған мақсат – міндеттерінен бастап оқытудың әдістемелік жүйесінің әр бөлігінің (білім мазмұны, оқыту түрлері, оқыту әдістері, білім нәтижелері) түбегейлі өзгертілу деңгейіне қатысты екені сөзсіз. Мектептік білім беру жүйесін жаңа уақыт талабына орай жетілдіру білім беру жүйесін өзіміздің ұлттық болмысымызға, негізге алынған ұстанымдарымызға сай құруды қажет етеді. Осыған орай мектептегі берілетін білімді шынайы өмірмен ұштастырып, бастауыш мектепті бітіруші түлектерді үлкен өмірге дайындау қажеттігі туындайды. Сондықтан бастауыш мектеп оқушыларының меңгеруі тиіс білім, білік, дағдыларының жиынтығы ретінде, яғни оқытудың түпкі нәтижесі ретінде оқушылардың бойында қалыптасатын құзыреттіліктер алынады.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылықтарын қалыптастырудың психологиялық және педагогикалық негіздеріне келер болсақ, бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері ескерілуі керек.

Оқушыларға берілетін білімнің көлемі мен мазмұны олардың өмірден жинаған тәжірибесіне, таным деңгейіне және психикалық тұрғыдан дамуына лайықталуы тиіс. Сондай – ақ, олардың сұраныстары мен қабілеттері де ескерілуі қажет. Өйткені, оқушы ақпараттар ағынынан өзіне қажеттісін әрі түсініктісін ғана қабылдай алады.

Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген білім, білік, дағдылардан көрініс табады.

Ресми деректерге сүйенсек, қазіргі жастардың сауатсыздығы салдарынан жұмыссыздық, өндірістегі апат, жазатайым оқиғалар, жарақат алулар көбейіп кетті. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің өсуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға

үйретпеуден болған көрінеді. Мұның бәрі ережені дұрыс оқымағандықтан, түсінбегендіктен, санаға сіңірмегендіктен орын алып отыр.

Зерттеу әдістері

Жаратылыстанулық білім, білік, дағды қалыптастыру бастауыш мектепте «Дүниетану» пәні арқылы жүзеге асырылады. Пәннің ерекше мәнге ие болу себебі ол – барлық жаратылыстану пәндерінің, оның ішінде биология, география, химия, экология пәндерінің бастамасы болғандықтан, сол пәндер бойынша элементарлық білім негізі қаланады. Бала дүниеге келгеннен кейін өзін қоршаған барлық дүниені тануға талпынады. Бастауыш сынып оқушысы – белсенді дүниетанушы. Сондықтан осы пәнді оқыту арқылы оқушы тұлғасын тәрбиелеуге басты назар аударылады.

Кез – келген ғылым саласы сияқты жаратылыстану бағытындағы пәндер оқушының ғылыми дүниетанымын қалыптастырып, ғылыми білім жүйесіне негізделіп, танымның логикалық – саналы тәсілдеріне арқа сүйей отырып, оқушыға берілетін теориялық біліммен сипатталып, ғылыми категориялар мен дәлелдерді кеңінен пайдалануға машықтандырады [3].

Дүниетаным – баланың қоршаған табиғат пен әлеуметтік ортаға өзінің қатынасын білдіретін шындыққа негізделген көзқарастар жүйесі.

Дүниетаным – адамның белсенді ақылшысы. Оның ерекшелігі – адамның табиғат пен қоғамға қатынасын білдіріп, оның іс – әрекеті мен қызметінің бағыт – бағдарын анықтап белгілеу. Дұрыс дүниетаным балаларды жақсылыққа жетелейді, прогрессивті түрдегі өмірді қайта құруға ұмтылдырады [4].

Дүниетанымның негізі ретінде философияның барлық құбылыстары, жайлары, салалары бір – бірімен тығыз байланыста және бір – біріне кірігіп жатқандықтан бастауыш мектепте қарапайым түсініктер ретінде қалыптасады.

Дүниетанымның қалыптасуына адам, табиғат, қоғам туралы білімдер тірек болады. Адам, табиғат, қоғам – бір тұтас дүние. Адам, табиғат, қоғам арасындағы байланысты және оларды үнемі бірлікте дамитынын оқушылар бастауыш сыныптан бастап оқып, түсінуі жолға қойылып отыр. Өйткені дүниетануды бастауыш сыныпта оқытудың барысында оқушының таным процесі дамиды. Танымға көмегін тигізетін оқушының сезім мүшелерінің жұмысы арқылы олар сыртқы дүниені қабылдайды. Әр түрлі оқу әрекеттері нәтижесінде олар дүниені біртұтас бірлікте сезініп, қабылдау арқылы санасында білім қоры жиналып, ой өрісі кеңейеді.

Дүниетану – оқу жоспарындағы жаңа пән, оқушылар адам, табиғат, қоғам, яғни реалды дүниенің үш құрамдас бөлігі туралы білім алады. Пәнді оқыту мақсаты – адам, қоғам, табиғат яғни шынайы дүниенің ірі үш құрамдас бөлігі туралы оқушыларда біртұтас көзқарас қалыптастыру және ондағы адамның орнын түсінуге көмектесу.

Көзқарас қалыптастыру – дүниені танудың бір амалы. Осы тұрғыдан алғанда 1 – сыныпта дүниетанудың бастамасы балалардың күнделікті өмірімен байланысты, күнде көріп жүрген қоршаған ортаны ғылыми тұрғыда таныстыру болып табылады. Бізді қоршаған табиғаттың өлі және тірі заттарымен таныстыру қарапайым тұрғыда, бірақ ғылыми ұғымдармен және қарапайым терминдермен (ағаш, құс, күн, ай т. с. с. тірі, өлі табиғат) жүргізілуі тиіс.

Бұл ұғымдар сыныптан сыныпқа біртіндеп күрделеніп, 1 – 4 сыныптарда үздіксіз оқытылады.

Дүниетанудың көптеген тақырыптары дүниетанымның дұрыс қалыптасуына жағдай жасайды.

Жаратылыс құбылыстарын толыққанды ұғыну үшін ғылымилығы ескерілген практикалық тұрғыда орындалатын тапсырмалармен алмасады.

Дүниетану пәнінің мазмұны қазіргі заманғы ғылыми білімнің, мәдениеттің әр түрлі салаларынан (қоғамдық және жаратылыстану ғылымдары, экономика, этика, эстетика, құқық, өнер, т.б.) хабардар ету негізінде дүниені танып білу әдістерімен (бақылау, эксперимент, тәжірибе, модельдеу, талдау, синтез, салыстыру, т.б.) оқушыны қаруландыру арқылы оның ортамен сауатты қарым-қатынасын жан-жақты дамытып, тәрбиелеуде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Табиғат жөнінде білім беру оқушы санасында ғылыми әлем бейнесін қалыптастыруда маңызы зор.

Табиғат адамды рухани байытады, онымен қарым-қатынас жасау адамдардың жоғары моральдық қасиеттерінің қалыптасуына жағдай жасайды. Нағыз әсемдік табиғатта болатыны белгілі, ал мұғалімнің міндеті оқушыға оны көре білуге, бағалай білуге және көргенін пайдалана білуге үйрету болып табылады. Сондықтан табиғат объектілерін зерттегенде қалыптастырылатын түсініктер мен ұғымдардың мазмұнына кіруге тиісті эстетикалық белгілерді бөліп көрсету қажет.

Оқушыларды әсемдікті көре білуге үйрету – күрделі іс. Мұғалімнің бағыттаушы және басқарушы ролінсіз бұл әрекетте табысқа жету мүмкін емес. Сондықтан мұғалімнің өзінің әсемдікті қабылдауға дайындығы болуы тиіс. Сонымен бірге бұл жұмысты табиғатта көргенді сөзбен айтып жаттығудан бастау керек [5].

Табиғаттың әсемдігін онымен тікелей қарым – қатынас жасағанда ғана ашуға болады. Барлық бастауыш сыныптарда бағдарлама бойынша табиғатқа экскурсия жасау қарастырылған. Экскурсия барысында оқушыларға эстетикалық тәрбие беруге мол мүмкіндіктер туады.

Эстетикалық тәрбие беру жөніндегі жұмыстар сабақта, әсіресе заттық сабақтарда жалғаса түседі. Қандай болмасын бір ұғымды қалыптастыруда міндетті түрде оның эстетикалық жағын баса көрсету керек.

Дүниетануды оқытуда пайдаланылатын көрнекі құралдар да оқушылардың эстетикалық сезімін дамыту құралдары болып табылады [5].

Оқушыға қызықтыра отырып, көрсете отырып берілген білім оқушы санасында мықты бекіп, іскерлік дағдысының қалыптасуына әсерін тигізеді. Ал, білім мен іскерлік дағдысының қалыптасуы – функционалдық сауаттылық қалыптастырудың көзі болып табылады.

Зерттеу нәтижелері

Мақалада қарастырылған мәселелерді жүзеге асыру «Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығының «Дүниетану пәнін оқыту әдістемесі» пәнінде қамтылады.

Қорытынды

Дүниетануды оқытуда оқушыларда сұлулықты көру мен түсіну, бағалау және оны қолымен ұстау, тәжірибе жасау біліктілігін дамыту – функционалдық сауаттылық қалыптастырудың шарттары болып табылады. Осы шарттар бастауыш сыныпта орындалғанда оқушының жаратылыстану бағытындағы сауаттылығы қалыптасады.

Әдебиет:

1. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы // Ақиқат. – 2013, № 1.
2. ҚР білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2010.
3. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013.

4. Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Дарын, 2004.
5. Оспанов Л. Табиғаттануды оқыту және бала тәрбиесі. – Алматы: Мектеп, 1985.

УДК 371.134: 378.147

**ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ МЕЖНАЦИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ
У МОЛОДЕЖИ, ПОСРЕДСТВОМ ИГРОВЫХ ФОРМ
ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ**

Милованова И.Г.

*(куратор Региональной Общественной Организации «Свердловская областная ассоциация бывших узников гетто и нацистских концлагерей» независимый эксперт
Регионального отделения «Союз Десантников России», г. Екатеринбург,
Россия, milig63@mail.ru.)*

Моисеева Л.В.

*(д.п.н., профессор, ФГБОУ ВО «Уральский государственный педагогический
университет», г. Екатеринбург, Россия, moiseeva.lv@uspu.me)*

Аңдатпа

Патриоттық ұйымдастырушылық қызметі ойындар, – ұлтаралық қарым – қатынас мәдениетін деңгейі өзгерістерінің, білім өзгертеді педагогикалық нысандарын қолдану тергеу. Ұлы Отан соғысы оқиғаларын білу өте маңызды – бұл елдер мен халықтар арасындағы қарым – қатынастар күрделі және тұрақсыз болған уақытқа байланысты.

Патриоттық құндылықтар – бұл тек бір елдің өкілдерінің ғана емес, бүкіл адамзаттың маңызды негізі. Оларды қалыптастырудың бір түрі – патриоттық тәрбие беру бағдарламасында ойын формаларын пайдалану. патриоттық іс – шараларды ұйымдастыру, халықаралық жастар диалог өсуін мәдениетінің деңгейін көрсетеді өзара түсіністік пен толеранттылық негізінде ұлттар арасындағы достық қатынастарды қалыптастыруды қамтамасыз етеді. олар үлгі бола және патриоттық принциптерін көзі етіп, мүмкін құралдар ретінде инновациялық білім беру нысандарын пайдалана отырып, әлеуметтік және білім беру шындық мәселесіне тиісті қаулы тарихы фактілері жеткізуге. жастар арасында халықаралық қатынас жаңартылған мәдени әлеуетін сатып алу – студенттердің патриоттық тәрбие оларды пайдалану, жаңа тәжірибе, жас ұрпақтың сана өзгеру және даму механизмі, соның салдары ретінде, әр түрлі шыққан дағдарыс кезеңін еңсеру үшін тиімді құралы туған ықпал етеді. бас жоспарын іске асыру үшін түрлі елдердің өкілдерінің қатысу үшін үйлестіре әскери – тарихи қайта өткізу патриоттық құндылықтарды жаңғырту көзі ретінде батырлық тарихының фактілері талдау жүгінбей ойын білім нысандарын, пайдаланып әр түрлі этникалық топтар мен қауымдастықтар жас адамдар, халықаралық диалог мәдениетін қалыптастыру. патриотизм Жас ұрпақ азаматтардың білім – гүлденген болашақ кілті, әлемдік бейбітшілік, өз Отанында құрмет пен махаббат, өз тілін, мәдениеті мен дәстүрлерін бар қоршаған халықтардың түсіну – кез келген ұлттың іргелі құндылықтар.

Бірыңғай ақпараттық құру халықтарының ұмтылысын, мәдени және экономикалық кеңістік, өйткені екі ел арасындағы қолданыстағы қарсыластық, мүмкін емес болып табылады. [1] Оне халықаралық қатынастар қалыптастыру қатынас мәдениеті [2, 3].

Зерттеу ұйымдық – қызметі ойындар әдісін (OAG) GP пайдаланылған маңызы күрделі көп тәртіптік, ауданаралық кәсіби және кросс – мәдени мәселелерін шешуге мүмкіндік береді ұжымдық ойлау қызметін ұйымдастырудың жаңа формасы, – «ұйымдық – қызметі ойын деп аталады Щедровицкий. OAG – проблемалар және оларды реттеу процестеріне ойлаймын, немесе осы проблемаларды «шешуге үйрену келетіндерге үшін, кім біледі ойын [4].

Проблемалық жағдайға негізделген ойын Ресейдің әскери тарихының ұлы эксплаттары мысалдарына сілтеме жасай отырып, жастарды патриоттық тәрбиелеуде қолданылатын жалпы білім беру үрдісінде тәрбиелік функциямен айналысады, тарихи қайта құрудың нысанын пайдалану арқылы өткенді толық түсінуге үлес қосады. Сенім мен ұлтқа қарамастан адам–патриоттың ең жақсы адами қасиеттерін